

Irodalom Témazáró

2021.10.12

1. Csoport:

- Hogyan építi fel Ady a köteteit?
- Istenes versek
- Létharci versek
- Szeretném, ha szeretnének (elemzés)

2. csoport:

- Hogyan építi fel Ady a köteteit?
- Magyarország versek
- Léda versek
- Párizsban járt az Ősz (elemzés)

Elemzés

1., Szeretném, ha szeretnének:

A Elemzés: "Mindent el akartam mondani, ami ma élő magyar emberben támadhat, s ami a ma élő embert hajt, mint szíj a gépkereket!" – írta 1909-ben Ady Endre, aki Szeretném, ha szeretnének című versét is mintha ezen gondolat alapján fogalmazta volna meg. 1909. június 20-án, egy vasárnap délelőtt, Nagyváradon, a Fekete Sas emeletén rendezett kiállításon hangzott el először ez a vers. Az új magyar festészetet bemutatni és elfogadtatni kívánó Bölöni György hívta le Váradra az előtte Párizsból Budapestre utazott, majd a kolozsvári idegklinikán pihenni vágyó Adyt. A költő remekül, ám kissé feszültnek érezte magát régi barátai, ismerősei körében – Bölöni feljegyzéseiből tudjuk, hogy ott volt: Emőd Tamás, Nagy Mihály, Dutka Ákos, Juhász Gyula, Nagy Andor, Gulácsy Lajos is -, még a duk-duk affér kínos emlékét is feledni vélték. Bölöni Az igazi Ady kötetében így ír az estről: "...az új versek közül az egyik, a másik pedig a Szeretném, ha szeretnének, mely másnap reggel megjelent a Nagyváradi Napló-ban. Mikor ezt az ez emberi melegséget és megértést esdő önvallomását befejezte, a mellettem álló Gulácsy Lajos, mint az alvajáró indult meg Ady felé, vállára borult, és zokogva felsírt."

B Elemzés: Ady ezt a versét cím nélkül alkalmi versként írta, 1909. június 20-án, az Új magyar festők kiállításán olvasta fel sápadtan, megrendülten, kimerülten. A felolvasást döbbenetes csend követte, majd Gulácsy Lajos, a tragikus sorsú magyar festő Ady vállára borult és zokogva felsírt. Ez a verse lett aztán az abban az esztendőben megjelenő Szeretném, ha szeretnének című kötete nyitánya.

Ady mindig is tudta, hogy a művészlét együtt jár a meg nem értettség árvaságával, az otthontalansággal, a tragikus elhagyatottsággal. Átokvertnek érezte magát, mert érzékenységgel, lelkének finom rezdülésével kiemelkedett kicsinyes, szürke, mindennapi környezetéből. Ez a verse a művész léthelyzetéből sírt fel, megírására saját magánya szolgáltatotta az alkalmat. De a vers az általános emberi elhagyatottság, az elidegenedés kifejezőjévé vált, mert ez nemcsak az ő kiváltsága volt, ebben is egyetemes érzést fogalmazott meg. S ennél többet is: ekkorra kivívott irodalmi és

társadalmi rangját, helyzetét, szerepét határozta meg benne a költő. Kifejezésével nem a családját, nem a Csokonai - Petőfi - Vajda - féle szellemi örökséget tagadta meg itt, csak megértette: költészetének értéke csupán önmagában és önmagával mérhető. S minél inkább tudatosodott benne kivívott alkotói szerepe, egyedülvalósága, annál megvetőbben szólt az alkotói harc, a vívódás nélkül nyomdokaiba lépő követőkről.

A vers indításában még ott van az elkülönülés arisztokratikus gőgje:

*Sem utódja, sem boldog őse,
Sem rokona, sem ismerőse
Nem vagyok senkinek,
Nem vagyok senkinek.*

Az induló vershelyzete az önmagába zárt, egyedülállóságát kiküzdött és arra büszke alkotói személyiség gőgjét, öntudatát közölte jelképeivel. Elutasított alkotói világtól minden egybevetést, rokonítást csakúgy, mint a majmolást és a rajongást. Innen fakad nyelvi jelrendszerének tagadó jellege. "Nem vagyok" - ezt a negatív meghatározást közli, de jelképrendszere - paradox módon - önállóságát, zárt világtól pozitívumként határozta meg.

Az alkotói személyiség - önmaga - elkülönülését a második versszakban fogalmazta meg, bár a határozott állítmányok már nem pusztán a lírai énre vonatkoztak, mert tudta: minden ember "fenség", "titok", "lidérces messze fény". A "nem vagyok" és a "vagyok" szembeállításával válik világossá a vershelyzet: minden ember fenség, én ember vagyok, tehát fenség, Észak - fok, titok... Amilyen öntudattal határolta el magát az alkotó személyiség környezetétől, éppen olyan büszkén azonosította magát a társadalomban élő emberrel. Tisztelgés ez az ember előtt, hisz minden ember - bár társas lény - titkokat hordozó öntörvényű világ. Azt azonban jól érezte, hogy mások elszigetelt magánya nem tudja enyhíteni tragikus árvaságát, ezért "de" kötőszó után halk sóhajoként hangzanak el a mohó szeretetvágy óhajtó mondatai:

*De jaj, nem tudok így megmaradni,
Szeretném magam megmutatni,
Hogy látva lássanak,
Hogy látva lássanak.*

"Minden ember nagy, közölni való titkokkal érkezik, s nem mindenki lelheti meg magát és a szavát" - írta Félelem és írás című vallomásában. Tehát a kommunikációs vágy minden ember adottsága, társas lény mivoltából fakad, de nem mindenki képes kifejezni közölni való titkait. Az alkotói lét éppen attól különbözik a "minden ember" számára megadatott élettől, hogy disszonanciaként éli meg az Észak - fok - állapotot. Ez a passzív állapot magába foglalja ugyan a képességet és a lehetőséget, de azokat csak az alkotói lét hozhatja mozgásba. Ettől kezdve az alkotó csupa aktivitás, küzdelem, vívódás ("önkínzás"), hogy megvalósítsa az "éneket". Az Észak - fok szituáció szubjektív tartalmát valamilyen módon objektíválni, azaz mások számára is hozzáférhetővé kell tennie az alkotónak. A másik emberrel csak az "ének" - kel teremtheti meg a kommunikációs kapcsolatot, de ha erre nincs szükség, értelmetlenné válik az alkotó "önkínzása". Ez szüli a költőben az irodalmi kommunikációs vágyat, ami már része az alkotási folyamatnak: tett, döntés a közlés lehetőségének megteremtéséről, és önnön szellemi erejének mozgósítása. A költői magatartás tehát válasz a kommunikációs vágy kihívására:

Ezért minden: önkínzás, ének:

Ady tudta, ha kész a műve, mint költő már nem tehet semmit, mert innen már minden az olvasón múlik: hajlandó-e, képes - e ismereteit, tapasztalatait mozgósítani a műalkotás megfejtéséért?! Azt is megérezte, hogy a megértés, a siker elmaradásáért az olvasó kényelmetlensége, felkészületlensége is felelős, pedig alkotóként sóvárogta a megértést, hogy "látva lássák", hogy költészete eljusson a befogadók szívébe, gondolatvilágába, s ezek alapján vállalják személyét és költészetét:

Szeretném, hogyha szeretnének.

Az indító strófa "senki" szavára az utolsó strófa "valaki" - je felelt, a másoktól való rideg elzárkózást a valakihez való tartozás örök emberi vágyakozása váltotta fel. De ebben a versben még csak óhaját rögzítette, s ugyanennek a kötetének másik versében még egyszer visszatért a gondolathoz, s ekkor már erőteljesebben fogalmazott:

Akarom, hogy szeressetek.

Akarom, tisztán lássatok.

Akarom, hogy szeressetek.

(Akarom: tisztán lássatok)

A vers jellegzetes alakzatai az ismétlések, melyek használata azonban szerkezeti részenként eltérő: az első két versszakban még kemény határozottságot fejeznek ki, az utolsó kettőben pedig merengő tűnődéssel, halk ellágyulással telnek meg. A vers díztelen, puritán, ez a forrása az őszinteség, a keresetlenség illúziójának. A rímek felét az azonos toldalékok monotoníája csendíti össze, a másik felének alapja pedig a szóismétlés. Az egyszerűség hangsúlyozását szolgálja a verstani és értelmi tagolás egybeesése, a verssorok és a grammatikai egységek azonossága. Stiláris díszként csak a második versszak halmozása, jelzője, és a harmadik versszak figura etimologicaja ("látva lássanak..") jelenik meg.

Ez a vers nemcsak az emberi magányt fogalmazta meg. A vers felolvasásának pillanatában az új magyar festőkre vonatkozott, de a költő - mint alkotó - számára is rendkívül jelentőséggel bírt. Ady célja pedig ez volt, az alkotó személyiségének és alkotásainak elfogadtatása. Pontosan tudta, hogy a vers magába zárja alkotóját, a költőt is, s csak akkor szabadulhat ki onnan, ha olvasói is megértik és szeretik írásait. Ezért is volt olyan fontos számára, hogy megismerjék és szeressék.

2., Párizsban járt az Ősz:

A Elemzés: Rendkívül finom eszközökkel teremti meg a közelgő halál elégikus - egyszerre tragikus és idillikus - hangulatát. Már az alaphelyzet is ellentétre épül: a jövő jelenik meg a múltban, az ősz a nyárban. Az első szakasz lassító hangzása mintegy előkészít a találkozásra, amely egyfelől lokalizált térben történik (Párizs olyan nevezetes pontjai szerepelnek név szerint, mint a Szajna és Szent Mihály útja), másfelől a lélekben (sőt annyira ott, hogy az Ősz kizárólag neki mutatkozik meg). A második szakasz szinesztéziája is jelzi, hogy a lélek színpadán egységbe olvad minden, s az emlékezet egyszerre nyílik meg múltra és jövőre. A halál tudata olyan mértékben fokozza föl az érzékenységet, hogy a különben észrevehetetlen tapinthatóvá, illetve hallhatóvá válik: Szent Mihály útja „beleremeg”, a falevelek hullása hangot ad. A két középső szakasz viszonylagos mozgalmassága után a negyedik versszakban ismét lelassul a tempó, a nyitó ellentét is visszatér, visszazökkenve az indító helyzetbe.

B Elemzés: Ady a Párizsban járt az Ősz című verset 1906-ban írta, melyet az Vér és arany (1907) című verseskötetben találhatunk meg.

Az Ősz, mint toposz a költészetben az elmúlás és a halál szimbóluma. A vers műfaja dal, méghozzá impresszionista, hiszen egy pillanatot ábrázol, jelen esetben azt amikor az őszi szél susog. A műben

lírai ént meglátogatja a halál. A halál végigvonul az egész versen. Az Ősz, a falevelek hullása, a Szent Mihály útja, az elhamvadó versek és a nyögő lombok mind-mind a halálhoz kapcsolódnak. A mű hangulata az Ősz szimbólum miatt melankolikus, szomorú. A harmadik versszakban az Ősz súgott valamit a lírai ének, ami hatással volt a lírai én hangulatára, gondolkodásmódjára.

Számomra ez a vers nagyon furcsa. Ha ősszel olvassa az ember természetesnek és nyugodtnak hat, hiszen ősz van. Ilyenkor az ember mindig nyugodtabb és el tud viselni egy ilyen mélyebb üzenetű verset. De ha tavasszal (a szerelem időszakában) akkor éppen ellenkezőleg. Az olvasónak nyugtalan érzése támad, mely felhoz olyan emléket is, amelyek szomorúak, természetellenesek. Hiszen tavasszal az ember pörög, megy ide-oda és nincs ideje, vagy csak egyszerűen nem esik jól neki egy ilyen mondanivalójú vers. Egyszerűen mindenkinek azt ajánlom, hogy ezt a verset csak ősszel olvassa.

Források:

1. https://www.gyakorikerdesek.hu/kozoktatas-tanfolyamok_hazifeladat-kerdesek_6183049-ady-endre-sem-utodja-sem-boldog-ose
2. https://ancsyblogja.blog.hu/2010/03/20/ady_endre_parisban_jart_az_osz_2
3. <http://magyar-irodalom.elte.hu/sulinet/igyjo/setup/portrek/ady/palyah.htm>
4. <https://cultura.hu/kultura/vers-a-hetre-ady-endre-szeretnem-ha-szeretnemek/>